

K 20. VÍROČÍ ČINNOSTI POBOČKY ČSPS V BRNĚ

I.

Jake psychologové víme, že hodnocení délky uplynalého času je nejen interindividuálně různé, ale také relativní, t.j. závislé na různých okolnostech. Zdá se, že určitá relativita se uplatňuje také tehdy, když hodnotíme trvání institucí. Jestliže Čs. psychologická společnost zaznamenala v roce 1983 čtvrtstoletí od svého založení, musíme ji pokládat za vědeckou společnost značně mladou. Naproti tomu jubileum dvaceti let činnosti její brněnské pobočky nasvědčuje alespoň vzhledem k situaci v českých zemích - spíše zralejšímu věku; vždyť málokterá z nynějších českých poboček pracuje po tak dlouhou dobu.

Zmíněné jubileum jistě zasluhuje trochu pozornosti. Je důvodem k určité retrospektivě, k bilanci zkušeností i k odhadu možností dalšího vývoje. Může nás také podněcovat k zamýšlení nad funkcí, efektivností i perspektivami činnosti poboček ČSPS.

Retrospektiva v tomto případě nasažíná datem založení pobočky. Začíná shruba o 11 let dříve, 14. prosince 1953, kdy se ustavil při katedře psychologie filosofické fakulty kroužek klinických a jiných psychologů. Tento kroužek se scházel v letech 1953 - 1958 v pravidelně dodržovaných dvouměsíčních intervalech. Setkávali se v něm členové katedry psychologie a ti její absolventi, kteří se již tehdy - ve svízelné roli průkopníků - uplatňovali jako "praktičtí" psychologové; jejich pracovišti byla různá zdravotnická zařízení a záchytné dětské domovy. Pořádala se půldenní pracovní zasedání, na kterých obvykle referovali psychologové z praxe na témata odvíjející okružím jejich činnosti. Vedle toho se probíraly na těchto schůzkách všechny aktuální záležitosti mladé, začínající profese, ať již šlo o etásky pracovní náplně psychologů na různých pracovištích, o služební

zařazení, pracovní kompetenci, platové otázky aj. Hned od počátku kroušek přesáhl hranice města Brna; jeho zasedání se účastnili také praktičtí psychologové z různých pracovišť v Kroměříži, Olomouci, Špavě, Ostravě aj. Členy kroužku spojoval opravdový zájem o rozvoj profesionálního uplatnění psychologů, přesvědčení o jejich speciálním a nezastupitelném poslání ve společenské praxi. Byly tu již první zkušenosti jednotlivců, někdy i trpké, protože šlo o profesi bez tradice, na kterou si veřejnost musila teprve zvykat; ale nadšení pro věc tehdy v každém případě převažovalo nad subjektivně pociťovanou - a často velmi odůvodněnou - nespokojeností. Svým způsobem byla atmosféra těchto schůzek neopakovatelná a ovlivnila patrně dost výrazně další pracovní i osobní vývoj některých jejích účastníků.

Situace se změnila po založení Čs. psychologické společnosti při ČSAV v roce 1958. Psychologická ^{společnost} ~~činnost~~ se snažila iniciovat činnost tzv. oblastních skupin v městech nebo územích, kde pracovalo alespoň několik psychologů; takové skupiny se vytvořily v Kroměříži, Olomouci aj. V Brně v tomto období nedošlo k založení oblastní skupiny; naopak tu měla sídlo tzv. pobočka, která usilovala o sdružení psychologů z celé Moravy. Její činnost se projevovala většími akcemi, které se však nerealizovaly příliš často. Tato situace znevýhodňovala brněnské psychology oproti těm, kteří pracovali ve zmíněných menších městech.

V první polovině roku 1964 se uplatňovalo v Brně přes 40 kvalifikovaných psychologů a to na různých praktických pracovištích nebo také ve vědecko-pedagogických a vědecko-výzkumných institucích. Toho roku došlo 13. června k založení brněnské oblastní skupiny ČSPS a tedy také k volbě jejího prvního výboru.

Na tomto místě je nevyhnutelná vzhledem k terminologické poznámce. V Čes. psychologické společnosti se udržovalo po mnoho let pro místní útvary označení "oblastní skupina". Stávalo se to především diskuzí; používalo se na stanovy vědeckých společností ČSAV, které nazývají pojem "oblastní skupina", počítají pouze s pobočkami. Kečšíkem osmdesátých let rozhodl hlavní výbor ČSAP, že dosavadní oblastní skupiny i nově zakládáné místní útvary budou nadále nazývány pobočkami. Tento termín je i v názvu našeho článku a budeme ho užívat v celém dalším textu.

II.

V průběhu uplynulých 20 let vzrůstal počet psychologů uplatňujících se v Brně a příslušném okolí; v současné době odpovídá úhrnu čísla 750. Také koncepční a organizační stránka činnosti pobočky prošla v celém tomto období určitým vývojem.

V prvních letech po jejím založení se projevovala návaznost na společenství činnosti vzájemného brněnského kroužku z padesátých let. Ve dvouměsíčních intervalech se pořádala půldenní pracovní sezení. Jejich odborná náplň mohla být již hodně rozmanitá, protože přiléhala k široké společenské praxi, ^{ve} ~~na~~ kterých se brněnští psychologové uplatňovali. Do programů těchto sezení byly spojitě zapracovány také záležitosti organizačně-stavovského rázu. Ale v průběhu doby bylo stále obtížnější uvádět skutečnosti, týkající se pracovních pozic psychologů v mnoha různých resortech, na nějakého společného jmenovatele. Proto se později od této části programů sezení pobočky upouštělo.

Právě také odborná náplň činnosti pobočky nabývala pak jiného rázu. Akce byly poněkud méně časté, ale "vydatnější", zejména i vícedenní. Pracovní sezení se realizovala - a realizují se podnes - formou konferencí, seminářů, panelových diskuzí aj. Pobočka je pořádá někdy sama, jindy ve spolupráci s

jinými institucemi, zejména s brněnským psychologickým pracovištěm ČSAV, s katedrou psychologie filosofické fakulty UJEP, se sekci psychologie MŠV Socialistické akademie aj. Program činnosti pobočky doplňují exkurze na psychologická pracoviště a neformální přátelská setkání.

Konference a semináře jsou několikrát druhu. Některé pobočka pořádala k významným celostátním výročím; např. k 35. výročí osvobození Brna v roce 1980 proběhla dvoudenní konference o výsledcích výzkumné činnosti brněnských psychologů. Podnětem k jiným konferencím byla životní jubilea; v roce 1982 poskytly tuto příležitost devadesátiny nestora psychologů v Československu členu korespondenta ČSAV Viléma Chmeláře. Další variantou z tohoto okruhu jsou monotematické nebo poměrně monotematické konference. Jedna se uskutečnila v roce 1980 a jejím tématem byly otázky víceborového přístupu k problematice osobnosti, jiná, pořádaná v roce 1982, obsahovala soubor referátů o sovětské psychologii na rozhraní 70. a 80. let. Některé z pořádaných konferencí překračovaly svým dosahem okruh brněnské psychologie; referovali na nich a účastnili se jich psychologové z celé ČSSR.

Témata panelových diskusí, které pobočka čas od času pořádá, jsou tradičně volena z okruhu otázek týkajících se psychologické profese. Diskutovalo se touto formou o profesionálním profilu psychologa, o formách pseudové činnosti, o otázkách psychologovy osobnosti, o problémech a potřebách začínajících psychologů aj.

Brněnská pobočka realizuje také již po řadu let exkurze na psychologická pracoviště. Členům pobočky se tak dostává možnosti poznat blíže práci kolegů na jednotlivých pracovištích, její speciální podmínky i problematiku. V posledních dvou letech byla cílem těchto exkurzí psychologická pracoviště v Ústavu sociální péče o tělesně postiženou mládež v Brně, v psychiatrické léčebně,

v Městské manželské a předmanželské poradně aj.

Přátelská setkání brněnských psychologů v některé restauraci či vinárně navazují zpravidla na odborné akce, zejména na vícedenní konference. Pokud se tato setkání pořádají samostatně, mívejí i krátký odborný program, např. sdělení některého účastníka o zahraničním studijním pobytu, informaci o zahraničním kongresu apod.

V Brně a za intenzivní spolupráce brněnské pobočky se dvakrát realizovaly Psychologické dny (1970, 1973). Výbor pobočky se také uplatnil jako organizační výbor V. sjezdu československých psychologů, pořádaného v roce 1980 v Brně.

Zač činnost pobočky řídí výbor, složený z tříčlenného předsednictva a dalších 11 členů, pověřených dílčími funkcemi. Tři brněnští psychologové pracují ve výboru pobočky nepřetržitě od jejího založení: dr. O. Kolaříková, CSc., doc.dr. B. Chalupa, CSc. a dr. J. Švancara, CSc.

III.

Uplynulých 20 let přineslo výboru brněnské pobočky ČSPS řadu zkušeností. Do značné míry jsou důsledkem stylu práce, který si zvolila; ten byl ovšem vědecky spoluurčován tou celkovou vnější konstelací, za které pobočka vyvíjela svou činnost. Máme tu na mysli Brno jako velké město a nadto krajské město, sídlo vysokých škol a pracovišť základního i aplikovaného výzkumu, město umožňující jednotlivým úsekům společenské praxe rozvoj ve struktuře nejen horizontální (školy, zdravotnická zařízení, průmyslové podniky, doprava aj.), ale také vertikální (např. hierarchie úrovní zdravotnictví od obvodních poliklinik až po universitní kliniky a rezortní výzkumné ústavy aj.). Je zřejmé, že pobočky, které pracují v podmínkách odlišných úsečných celků, vyvíjejí patrně jiný styl činnosti a nabývají jiných zkušeností.

brněnský psycholog, uplatňující se na pracovišti dorostového lékařství, že jeho činnost má řadu různých stránek, které jí přibližují psychologii zdravotnické, vývojové, poradenské, pedagogické a psychologii práce. Takový případ není patrně ojedinělý, bylo by možné jmenovat jiné s poněkud jiným výběrem specializačních aspektů. Této realitě zřejmě odpovídá především existence samotné Čs. psychologické společnosti, která sice poskytuje dostatek prostoru pro různé specializační směry, přitom však nad nimi vytváří určité neutrální "zastřešení". V určitém územním okruhu může splňovat tuto úlohu právě pobočka jako specializačně neutrální jednotka ČSPS.

Úkol poboček by mohl spočívat také v jejich účasti na sledování rozvoje uplatnění psychologů a psychologie v různých městech, okresech, krajích apod. Prozatím nevěnujeme vědycky dost pozornosti registraci vývoje a rozvoje své profese, její historii, která se odehrává před našima očima. Ze svých dílčích aspektů by ovšem mohly plnit tuto úlohu také sekce ČSPS. Ale celkový pohled na dotyčné skutečnosti, vykreslení jejich celkového obrazu můžeme očekávat jen od takové jednotky ČSPS, její přístup k věci právě není dílčí a je naopak mnohostranný eo ipso.

Naznačili jsme některé úkoly, které mohou být splňovány zejména pobočkami ČSPS. Měli bychom však připomenout také některé "otevřené problémy", s nimiž se činnost poboček setkává. Shora jsme hovořili o jejich specializační neutralitě; ta ovšem nemusí být vědycky výhodná. Není snadné vytvářet takové programy akcí pobočky, které jsou obecně atraktivní, t.j. odpovídají zájmům různě specializovaných psychologů. Právě v této souvislosti je třeba pomyslet na nevyjasněnost vztahů mezi pobočkami a sekcemi ČSPS. Sekce by snad mohly mít v jednotlivých pobočkách své subsekcce, které by realizovaly jejich program v rámci

menších územních celků. Návrh v tomto smyslu byl již vysloven, ale jen v obecnější rovině; jeho realizace by byla spojena s vyřešením řady velmi konkrétních otázek. Ostatně o postojích sekce k tomuto návrhu i o postojích poboček zatím víme příliš málo.

Co říci závěrem? Nedávným doplněním sítě svých poboček na celém území ČSSR dala Československá psychologická společnost najevo, že je pokládá za perspektivní dílčí jednotky své činnosti. Doufáme, že se tato charakteristika potvrdí i v případě jubilejní brněnské pobočky a že její činnost se bude nadále rozvíjet - i v situaci nutící k určité soutěži s ostatními - úspěšně a mnohostranně.

Olga Kolaříková